

WALTER SCOTT

IVANHOE

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

[...] Jakmile se Rebeka zase octla u Ivanhoova lože, byla sama překvapena prudkou radostí, kterou pocítila dokonce i ve chvíli, kdy na všech stranách kolem nich bylo nebezpečí, ne-li beznaděj. Když mu zkoušela puls a ptala se ho, jak mu je, byla v jejím dotyku i hlase něha, v níž se tajil zájem vřelejší, než si sama přála projevit. Hlas se jí chvěl a ruka se jí třásla, a teprve chladná Ivanhoova otázka: „Jsi to ty, milá dívko?“ jí pomohla sebrat se a připomněla jí, že city, jež v ní proudí, nejsou a nemohou být opětovány. Povzdychla si, ale sotva slyšitelně, a její další otázky o stavu nemocného byly už vysloveny tónem přátelským. Ivanhoe jí bez meškání odpověděl, že je mu dokonce lépe, než mohl očekávat. – „Díky tvému umění léčit, milá Rebeko,“ ujistil ji rytíř.

„Říká mi milá Rebeko, ale chladným a netečným tónem, který se špatně hodí k významu toho slova. Jeho válečný oř a lovecký pes jsou mu milejší než opovržená Židovka!“

„Spíš je má mysl zkrušená úzkostí, šlechetná dívko,“ pokračoval Ivanhoe, „než mé tělo bolestmi. Z řeči těch panošů, kteří mě právě hlídali, mi vysvítá, že jsem zajatec, a soudím-li správně podle drsného hlasu, který je před chvílí odkázal k vojenské povinnosti, tedy jsme v hradě Front-de-Boeufově – a když je to pravda, jak to všechno skončí, jak mohu chránit Rowenu a otce?“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Jedná se o začátek 29. kapitoly, tj. úryvek je asi v polovině knihy.

Saský šlechtic Cedrik, který bojuje proti Normanům, žije ve svém sídle Rotherwoodu se svou schovankou Rowenou. Cedrik se kdysi zřekl svého syna Wilfreda z Ivanhoe, protože Wilfred naopak Normany podporoval. Wilfred z Ivanhoe miluje Rowenu, ale Cedrik ji chce provdat za lorda Athelstana, posledního saského šlechtice.

Do Cedrikova sídla přijela družina Normana Briana de Bois Guilbert. Jedou na rytířský turnaj do nedalekého města Ashby. Přichází sem i tajemný poutník (utajený Wilfred vracející se z křížové výpravy) a také Žid Izák se svojí krásnou dcerou Rebekou.

Brian de Bois chtěl Izáka zabít, ale Wilfred z Ivanhoe mu zachránil život. Izák za to Wilfredovi koupí koně a brnění, a tak se Wilfred může účastnit turnaje. Vystupuje pod jménem Vyděděný a vyhrává. Další den proti sobě bojují dvě skupiny – jedna vedená Vyděděným a druhá Brianem de Bois. Vyděděnému nakonec pomůže neznámý Černý rytíř, který po souboji mizí. Vyděděný byl v souboji raněn a jeho léčby se ujímá Rebeka, která se do něj zamiluje. Je také odhalena jeho totožnost a princ Janovi dojde, že je jistě na cestě zpět z křížové výpravy i sám král Richard.

Když Izák a Rebeka odvázejí rytíře z Ivanhoe pryč z turnaje, potkají družinu Cedrika. Ten svého syna nepoznal. Následně jsou přepadeni Brianem de Boisem a uvězněni. Pouze šašek a pasák vepřů včas utečou, v lese se seznámí se zbojníky vedenými Robinem Hoodem a nakonec se k nim připojí také Černý rytíř a všichni se snaží uvězněné osvobodit.

Hrad nakonec dobudou Istí, když dovnitř propašují šaška převlečeného za mnicha. Pouze Rebeka zůstává uvězněna a odsouzena za čarodějnictví k upálení. Rytíř Wilfred z Ivanhoe vyhraje v souboji její život, a tak může Rebeka se svým otcem Izákem odjet.

Ukáže se, že Černý rytíř je sám král Richard Lví srdce. Ten se znovu ujímá vlády. Rytíř z Ivanhoe se ožení s lady Rowenou poté, co jim dal Cedrik svůj souhlas.

- **téma a motiv**

téma: zranění hlavního hrdiny, neopětované city
motivy: dotyk, léčba, rytíř, Židovka, bolest

- **časoprostor**

prostor: Anglie, několik hradů, kolbiště, vřesoviště a lesy

čas: 12. století, když Normané okupují Anglii a anglický král Richard Lví srdce se účastní třetí křížové výpravy. V té je zatčen a vlády se ujímá jeho bratr Jan Bezzemek prosazující Normany.

prostor: Anglie, u postele zraněného Ivanhoa na hradě Front-de-Boeufa

čas: není udán; středověk – 12. století, doba krále Richarda Lví Srdce

- **kompoziční výstavba**

- román má 44 kapitol, každá začíná několika verši od různých známých autorů

Úryvek se skládá ze tří odstavců, z nichž dva začínají přímou řečí.

Postup vyprávění je chronologický.

- **literární forma, druh a žánr**

proza, v úvodu každé kapitoly je krátká báseň ze světové literatury – poezie
epika, historický román

- **vypravěč**

er-forma, vševědoucí vypravěč místy oslovuje čtenáře

- **postava**

Židovka Rebeka – krásná, mladá, obdařená uměním léčit, zamilovaná do rytíře z Ivanhoe. Těžce nese, že ji odmítá, protože je Židovka.

rytíř Wilfred z Ivanhoe – v románu se objevuje hlavně na začátku a na konci, není typickou hlavní postavou, odvážný, udatný bojovník

Rowena – krásná, mladá, šlechtična, katolička, vdá se za rytíře z Ivanhoe

další postavy:

Cedrik – otec Wilfreda z Ivanhoe, krutý, zásadový, vydědil svého syna, konzervativní Sas

Richard Lví srdce – anglický král, hrdina, bojovník

Izák – otec Rebeky, lichvář, lakomý, bohatý

Robin Hood – v románu se vyskytuje také pod jménem Locksley, zbojník

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč – pronáší ji rytíř Ivanhoe: „Díky tvému umění léčit, milá Rebeko,“, „Spíš je má mysl zkrušená úzkostí, šlechetná dívko...“

vnitřní přímá řeč – pronáší ji Rebeka: „Říká mi milá Rebeko, ale chladným a netečným tónem, který se špatně hodí k významu toho slova. Jeho válečný oř a lovecký pes jsou mu milejší než opovržená Židovka!“

+ pásmo vypravěče

- **typy promluv**

pásmo vypravěče v er-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

spisovný jazyk, častá archaická stavba vět

archaismy *lože, rytíř, panoš*

oslovení *milá dívka, šlechtná dívka*

využití trpného rodu *byla sama překvapena, city nejsou opětovány, další otázky byly vysloveny*

básnické slovo (poetismus) *oř*

řečnická otázka *„Jak to všechno skončí, jak mohu chránit Rowenu a otce?“*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

hyperboly *prudká radost; na všech stranách kolem nich bylo nebezpečí, ne-li beznaděj, zájem vřelejší, než si sama přála projevit*

metonymie *zkoušet puls*

personifikace *byla v jejím dotyku i hlase něha, hlas se jí chvěl*

epiteton *chladná otázka, opovržená Židovka, mysl zkrušená úzkostí*

metafora *sebrat se*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- závěr 18. století a 1. polovina 19. století

Walter Scott (1771–1832)

- skotský romanopisec, prozaik a básník
 - zakladatel historického románu
 - z právnícké rodiny, vyrůstal u dědečka, kde si zamiloval pohádky
 - od dětství kulhal na jednu nohu po dětské obrně
 - vystudoval práva, působil jako úředník u nejvyššího soudu v Edinburghu
 - oženil se s Francouzskou Charlotte Genevieve Charpentierovou, měli 5 dětí
 - první knihy poezie vydával jeho přítel, který si založil tiskárnu
 - Scott se stal spolumasitelem tiskárny, kterou přestěhovali do Edinburghu
 - od r. 1812 se přátelil s G. G. Byronem
 - r. 1819 byl povýšen na šlechtice, když v Edinburghském hradu našel korunovační klenoty
 - byl pověřen, aby řídil návštěvu krále Jiřího IV.
 - první romány vydával anonymně
 - během bankovní krize nepřijal žádnou finanční pomoc, chtěl vydělat peníze psaním
 - zemřel z nevyjasněných příčin, dluhy byly splaceny z prodeje jeho románů krátce po jeho smrti
- začínal básněmi: *Píseň posledního skotského barda*, *Marmion*, *Jezerní panny*
Waverly – první román, vydaný anonymně, o povstání skotských horalů
- také další romány vyšly anonymně, autor byl nazýván „Čaroděj ze severu“
Guy Mannering, *Starožitník*, *Rob Roy*, *Talisman*, *Kráska z Perthu* – historické romány
tři řady románů s názvem *Příběhy mého domáčího*
- romány z konce života jsou hodnoceny hůře
- celkem napsal 26 románů, psal také povídky, hry a odborné texty z oblasti historie

- **literární / obecně kulturní kontext**

Romantismus

- od slova román = dobrodružný jako v románě
 - vznikl v Anglii na počátku 19. stol., rozšířil se do celé Evropy, někde přetrval celou polovinu 19. stol.
 - navazuje na tendence preromantismu, je reakcí na klasicismus
 - nový způsob pohledu na svět – silně subjektivní a individualistický
 - požaduje se tvůrčí svoboda, nezávislost, touha po harmonii s přírodou
 - inspirace – gotika pro svou tajuplnost
- dominuje próza – povídky, novely, romány
lyrika – intimní, reflexivní
specifický žánr – byronská básnická povídka (poéma) = veršovaný lyrickoepický útvar, děj je prostoupen lyrickými prvky a popisy
romantický hrdina: většinou myšlenkově totožný s autorem (= autobiografičnost)
- nikdo ho nechápe, je osamělý, je to silná individualita, touží po lásce, ale miluje nešťastně
- jeho život většinou končí tragicky, jeho původ je vždy opředen záhadou
romantické prostředí: děj se odehrává ve výjimečném prostředí – tajemné, hrůzné (hrady, hřbitovy, sklepení, temné lesy, jezera)

Anglie

George Gordon Byron (1788–1824)

- jeden z největších evropských básníků vůbec
 - pro jeho dílo je charakteristický osamocený boj za svobodu proti tyranům (tzv. byronismus)
- Childe Haroldova pouť* – moderní epos, má autobiografické rysy

- básnické povídky: *Džaur, Korzár, Lara* – hlavním hrdinou je revoltující člověk

Percy Bysshe Shelley (1792–1822)

- přítel Byrona, básník, zemřel utonutím, plavil se na lodi Ariel
zajímavost: jeho manželka, Mary Shelleyová, je autorkou Frankenstein
Odpoutaný Prométheus – dramatická báseň, utopie
Francie

Victor Hugo (1802–1885)

- nejslavnější osobnost francouzského romantismu
- 20 let byl ve vyhnanství na malém ostrově u Normandie
- napsal zde básnickou epiku *Legenda věků* (trojdílný básnický cyklus, zobrazuje vývoj lidstva, filozofický podtext)

Chrám matky boží v Paříži, Bídníci (Ubožáci) – romány

Stendhal (1783–1842)

- nejoblíbenější jsou 3 romány, slávu získaly až po Stendhalově smrti
Červený a černý – symbolický název, více vysvětlení, *Kartouza parmská, Lucien Leuwen*

Rusko

Alexandr Sergejevič Puškin (1799–1837)

- básník, prozaik, autor divadelních her
- pocházel ze staré šlechtické rodiny
- vychován ruskou chůvou (díky ní získal vztah k ruskému prostředí)
- psal byronské povídky – v Rusku nazývány poémy

Kavkazský zajatec, Měděný jezdec, Cikáni, Evžen Oněgin

Michail Jurjevič Lermontov (1814–1841)

- básník, prozaik, dramatik
- zemřel předčasně v souboji se spolužákem z kadetky
Démon – poéma vydaná posmrtně, vychází z biblických a apokryfních legend o vzpouře a zavržení andělů + čerpá z gruzínského folkloru
Hrdina naší doby – filozofující román zobrazující život intelektuála ve 30. letech 19. stol.

Německo

Novalis (1772–1801)

- poznamenán smrtí své 13leté snoubenky Sophie a mladšího bratra, často motivy smrti
Hymny noci – sbírka básní

bratři Grimmové – Jacob (1785-1863) a Wilhelm (1786-1859)

- pohádkami se zabývali na odborné úrovni = vědecká folkloristika
Pohádky pro děti a celou rodinu – sbírka 200 pohádek

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Ivanhoe – přídomek hlavního hrdiny, rytíře Wilfreda z Ivanhoe

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Hlavní myšlenka díla – boj mezi Normany a Sasy – již není aktuální. Aktuální jsou milostné plotky mezi postavami nebo boj o moc.

- **pravděpodobný adresát:**

Zájemce o anglickou historii.

- **určení smyslu díla:**

Román poukazuje na boj Sasů, kteří jsou tvrdí, ale čestní a upřímní, a Normanů – Francouzů, kteří jsou vznešení, ale zkažení. Patrné jsou také rozdíly mezi bezhlavým křesťanstvím a rozumnějším židovstvím. Příběh odhaluje nejen historické události, ale také lidské povahy.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román vyšel roku 1891. Měl veliký ohlas a je nejznámějším dílem W. Scotta.

- **tematicky podobné dílo:**

Alexander Dumas – *Robin Hood*: postava Robina Hooda, historický román

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Na motivy románu zkomponoval Angličan Arthur Sullivan stejnojmennou operu.

Spisovatel W. M. Thackeray napsal parodii Rebecca a Rowena.

Existuje několik filmových a seriálových zpracování – 1952, 1958, 1982, 1997.

Film z roku 1982 odpovídá předloze. Za sebe doporučuji nejdřív zhlédnout film a až poté číst knihu. V ději knihy jsem se někdy ztrácela, při dlouhých popisech jsem neudržela pozornost, a film mi tak pěkně vykreslil nejasná místa.